

Atatürk Döneminde Türk Savunma Sanayii

Savunma sanayii veya bir başka deyişle harp sanayii, bir ülkenin ordusu için gerekli olan taktik, stratejik, savunma ve taarruz amacına yönelik silah sistemlerini tasarlayan, geliştiren ve üreten, özel ve kamuya ait kuruluşlar ve işletmeler topluluğudur. Türk harp sanayiinin tarihsel süreci içerisinde, Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde harp sanayiinin gelişimi bakımından çağının ilerisinde olduğu ve bu üstünlüğünü 17'nci yüzyıl sonlarına kadar devam ettirdiği görülmektedir. Ancak 18'inci yüzyıldan itibaren Avrupa'da başlayan teknolojik gelişmelerin gerisinde kalan Osmanlı Devleti, 19'uncu yüzyılda harp sanayii alanında Avrupa Devletleri ile mücadele edemeyecek duruma gelmiştir.

Fatih Sultan Mehmet devrinde bugünkü Galata ile Salı Pazarı arasında yer alan ve Tophane olarak bilinen yerde "*Top Asitanesi*" adı ile harp sanayinin ilk merkezi kurulmuştur. Burada dökülen toplarda kullanılacak güller ise Hasköy'de Piri Paşa'da imâl edilmiştir. II. Beyazıt devrinde ise İstanbul'da ilk Baruthane açılmıştır. 18'inci yüzyıl başlarında bu baruthanenin ihtiyacı karşılamadaki yetersizliği nedeniyle Bakırköy'de "*Baruthane-i Amire*" adı ile büyük bir fabrika kurulmuştur. Ayrıca Gelibolu ve Selanik'te de baruthaneler açılarak bunlar "*Baruthaneler Nazırlığı*" adı ile kurulan nezarete bağlanmıştır. İlk tüfek fabrikası İstanbul Kuruçeşme'de kurulmuş ve bu fabrika 1873 yılında Tophaneye taşınmıştır. Osmanlı devri harp sanayiinin önemli fabrikalarından bir tanesi de 1829 yılında Zeytinburnu'nda kurulan demirhanedir. Bu fabrika silah imalî için gerekli malzemeleri üretmektedir. Ayrıca silah sanayiinin kereste ihtiyacı için 1878 yılında Hendek'te ve 1893 yılında Bayramiç'te kereste fabrikaları, barutun hammaddesi olan güherçile imalî için de Konya ve Kayseri'de güherçile kalhaneleri açılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde ordu teşkilatı içinde 1832 yılından itibaren faaliyetlerini sürdüren Seraskerlik Kurumu, 22 Temmuz 1908 tarihinde "Harbiye Nezareti" adı altında yeniden teşkilatlandırılmış, bir yıl sonra da bu nezarete bağlı olarak "İmalât-ı Harbiye-i Umumiye Müdürlüğü" kurulmuş ve silah sanayiinin tüm teşkilatı bu müdürlüğe bağlanmıştır. İmalât-ı Harbiye Müdürlüğü; Sultan II. Mahmut Döneminde kurulmuş olan Tophane Müşirliği'nin devamıdır. Tophane Fabrikaları olarak bilinen devlet işletmeleri, Osmanlı ordularının silah ve mühimmatını üretmektedirler. Tophane-i Amire Fabrikaları, 1909 yılında İmalât-ı Harbiye Müdüriyeti ismini alarak 5.000'e yakın çalışanıyla en büyük üretim tesisleri olma özelliğine sahipti.

Osmanlı Devleti'nde kurulan ve İstanbul'da toplanmış olan askerî fabrikalar Balkan Savaşları döneminde Anadolu'ya taşınmak istenmiş, ancak Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile bu düşünce gerçekleştirilememiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkan Osmanlı Devleti, imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması gereği, askerî fabrikaların önemli bir bölümünü işlevsiz hale getirmek veya kapatmak zorunda kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Sultan II. Mahmut döneminde kurulan Tophane Müşiriyeti'nin devamı olan İmalât-ı Harbiye Müdürlüğü, İstanbul'un işgalinden hemen sonra Anadolu'da başlayan mücadele için gerekli silah, cephaneye ve askerî malzemelerin temini maksadı ile 19 Mart 1920 tarihinde Mümtaz Topçu Kaymakamı Eyüp (Durukan) Bey'in girişimleriyle Anadolu'da yeniden teşkilatlandırılmıştır. Askerî İmalat Grubu olarak da adlandırılan bu teşkilat; Tophane, Feshane, Baruthane, Ayazma ve Ağaçlı, Beykoz, Tahiniye, Bez ve Zeytinburnu Fabrikalarında, Karadeniz, Hadımköy, Çanakkale depolarında, Çobançeşme, Karaağaç, Piri Paşa, Zeytinburnu ambarlarında faaliyet göstermiştir.

Millî Mücadele döneminde Anadolu'daki ilk askerî fabrikaların kuruluşu, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesi ve silah tamiri ve mühimmat imali işlerinin yapılması amacıyla gerçekleşmiştir. Bu fabrikalar ve tesisler 1921 yılı Ocak ayından itibaren yeni bir teşkilat olarak kurulan "Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü'ne" bağlanmış ve daha sistemli

çalışmaya başlamışlardır. Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü çatısı altında birleşmiş olan harp sanayiinde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan şartlardan dolayı yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve bu maksatla 1950 yılında Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu kurulmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplanma yılını açarken yaptığı konuşmasında; *"Bilhassa harp sanayii ve fabrikalarının çalışmasını özel bir takdir ile anmayı bir borç bilirim. Bu son sene zarfında bu fabrikaların eksikleri en üst düzeyde tamamlanmıştır. Bugün her türlü ihtiyacın tamamlanması imkân altına alınmıştır. Yeni tesis edilen mermi ve fişek fabrikalarında bol miktarda topçu ve piyade cephanesinin ve bombasının hazırlanması ve imalîne muvaffakiyet hâsıl olmuştur"* sözleri ile bu dönemde yapılan hizmetlere dikkat çekmektedir.

Harp sanayiinin gerekliliği ve önemi tarihin her döneminde varlığını koruduğu gibi özellikle Millî Mücadele yıllarında daha da fazla hissedilmiştir. Türk ordusunun güçlenmesi ve barışın bir an önce sağlanması, tehditlerin ortadan kaldırılması, ekonomik bakımdan Türk halkına sosyal ve kültürel katkıların sağlanması, bayındırlık ve refah açısından harp sanayii önem arz etmiştir.

Millî Mücadele öncesi ve sonrasında askerî fabrikalar, her türlü silah ve mühimmatı üreten genel merkezler olmuş ve ulusal bağımsızlık yolunda önemli faaliyetler yapan teşkilatların başında gelmiştir. Özellikle cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, askerî fabrikalar Türkiye'nin silah tedarikini sağlayan kurumlar olarak büyük hizmetler vermişlerdir.

1921 yılına gelindiğinde İmalât-ı Harbiye çalışmaları yoğun olarak Ankara ve çevresinde toplanmıştır. 1922 yılında İmalât-ı Harbiye, Fen Heyeti, İdare Riyaseti, Teftiş Heyeti, Tecrübe Muayene Heyeti, Zat İşleri, İnşaat, Muhasebe, Mubayaa, Yollama Şubeleri olmak üzere teşkilatını daha da genişletmiş ve çalışmalarına hız vermiştir. Bu dönemde İmalât-ı Harbiye Dairesine bağlı olarak çalışan fabrikalar, Ankara Silah Tamirhanesi, Ankara Top Mühimmathanesi, Marangozhane, Eskişehir Silah Tamirhanesi, Keskin Fişek İmalathanesi, Kayseri ve Konya Tamirhanesi, Erzurum İş Ocağı'dır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra harp sanayisinin gelişimi tamamen askerî fabrikaların yapılandırılması ile paralel bir gelişme göstermiş ve Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü dönemin silah sanayisinde önemli bir yer teşkil etmiştir. Müdafaa-i Millîye Vekâleti'ne bağlı olan Askerî Fabrikalar Müdüriyeti 10 Ocak 1921 tarihinde kurularak bu tamirhaneler tek bir çatı altında toplanmıştır. Topçu Albay Asım Bey "Genel Müdür" olarak tayin edilmiş, yeni kurulacak askerî fabrikalar için Kırıkkale ve civarı uygun görülmüştür. 1921 ile 1950 yılları arasında faaliyette bulunacak olan Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü ile İstanbul, Ankara ve Anadolu'nun çeşitli yerlerine dağılmış olan tüm işletmeler bir çatı altında toplanarak faaliyetlerine hız vermiştir.

Askerî fabrikalar; silah, mühimmat ve kimyasal maddeler fabrikaları olarak sınıflandırılabilir. Silah fabrikalarının en önemli yapıları; Ankara Silah Fabrikası, Kırıkkale Tüfek Fabrikası, Kırıkkale Top Fabrikasıdır. Mühimmat fabrikaları; Harp sanayii içerisinde silah sanayiinin tamamlayıcısı olarak görülen mühimmat sanayii, hafif ve ağır silahlarda kullanılan mermi, fişek, kapsül, tapa ve eğitim mermilerini üreten fabrika ve tesisleridir. Kırıkkale Mühimmat Fabrikası, Ankara Fişek Fabrikası (Gazi Fişek Fabrikası), Silahdarağa Fişek Fabrikası (1968 yılında Kayaş Kapsül Fabrikası ile birleştirilmiştir) önemli mühimmat fabrikalarıdır.

Ayrıca, kimyasal maddeler fabrikaları; askerî fabrikalar içinde önemli bir yere sahiptir. Kırıkkale Barut Fabrikası, Bakırköy Barut Fabrikası, Elmadağ Barut Fabrikası, Konya Güherçile Kalhanesi, Mamak Gaz Maske Fabrikası, bu

fabrikaların başlıcalarıdır.

Millî Mücadele'den sonra Türkiye'de savunma sanayiinin ilk özel sektör fabrikası Şakir Zümre Bey tarafından kurulmuştur. Varna doğumlu olan Şakir Zümre Bey, Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye'ye yerleşmiştir. Söz konusu fabrika Türk ordusuna uzun süre hizmet vermiş, silah ve cephane ihtiyacını önemli ölçüde karşılamış ve 1966'da ölümünden sonra 1970 yılında kapatılmıştır.

Türkiye'de özel harp sanayii sektöründe hizmet eden bir başka isim de Nuri Killigil'dir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türk ordusunun tabanca ihtiyacını karşılamak maksadıyla 1942 yılında askerî fabrikaların dışında faaliyet gösteren ve demir eşya fabrikası sahibi olan Nuri Killigil'den bir tabanca fabrikası kurması istenmiştir. Nuri Killigil, Müdafaa-i Millîye Vekâleti'nin teşvik ve yardımları ile tabanca fabrikasını üretime açmıştır. Silah fabrikasında, çizimini bizzat yaptığı ve kendi adını verdiği Nuri Killigil tabancasını üretmiş, yarı otomatik ve 9 milimetre çapındaki bu ilk yerli ve millî tabanca o dönem için dünyanın en iyi silahları arasında yer almıştır.

Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde dünyanın en güçlü donanmasına sahip olan Türk Deniz Kuvvetleri, 18'inci yüzyıldan itibaren teknolojik olarak yenilenme gayreti içerisine girmiş, ancak dünyanın hızlı değişimine ayak uyduramayarak, cumhuriyet dönemine güçlü bir miras bırakamamıştır. Millî Mücadele yıllarında Umur-ı Bahriye Müdürlüğü, 1 Mart 1921 tarihinde Bahriye Dairesi Reisliği'ne dönüştürülmüş ve bütün şubeleri Müdafaa-i Millîye Vekâleti'ne bağlanmıştır. 1924 yılının Aralık ayında "Bahriye Bakanlığı" kurulmuş ve deniz kuvvetlerinin gücü artırılmaya çalışılmıştır. Bu konudaki çalışmalar daha sonraki dönemde de hız kaybetmeden devam etmiş ve 16 Ocak 1928 tarihinde çıkarılan bir yasa ile Bahriye Vekâleti, Müdafaa-i Millîye Vekâleti'ne bağlı Deniz Müsteşarlığı'na dönüştürülmüştür.

Yeni Türk Devleti denizcilik alanında gelişim sağlamak amacıyla daha ilk yıllardan itibaren büyük hedefler planlamıştır. Bu planlar neticesinde Atatürk döneminde millî bütçe ile alınan ve sipariş edilen birçok savaş gemisi bulunmaktadır. Bunlar; Adatepe, Kocatepe, Tınaztepe, Zafer destroyerleri, Doğan, Martı, Deniz Kuşu, hücumbotları, Birinci İnönü, İkinci İnönü, Dumlupınar, Sakarya, Gür, Saldıray, Atılay, Yıldıray, Batıray, denizaltı gemileridir.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı Devleti'ne katılan Yavuz ve Hamidiye zırhlılarının onarım ve havuzlama çalışmaları için İzmit Körfezi'nde yer tespiti yapılarak Gölcük'te 1926 yılından itibaren tersane kurma çalışmalarına başlanmıştır. 1960 başlarına kadar sadece Denizcilik İşletmelerine ait Haliç ve Camialtı Tersaneleri ile Taşkızak ve Gölcük Askerî Tersaneleri kamuya ait ufak tipte gemiler ile yine deniz kuvvetlerimizin ihtiyacı olan ufak tipte ve yardımcı sınıf gemiler inşa etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul'un işgali ve askerden arındırılması ile Taşkızak Tersanesi'nin kapatılmasına, mevcut tezgâh ve makinelerin Gölcük'e nakledilerek orada yeni bir tersane kurulmasına karar verilmiştir. Bu arada 1936 yılında Türkiye ile Almanya arasında yapılan bir anlaşma gereğince Türk Deniz Kuvvetleri için dört denizaltı yapılmasına karar verilmiş ve 14 Ağustos 1937 tarihinde "Atılay" ve 9 Eylül 1937 tarihinde "Yıldıray" tamamlanmış ve hizmete girmiştir. 1941 yılında Taşkızak Tersanesi yeniden kurulmuş ve az sayıda mühendis ve işçi ile çalışmaya başlamıştır. 1960 yılından itibaren gelişmesini hızlandıran tersane, modernleşme ve tesisleşme faaliyetleri ile deniz kuvvetlerimizin ihtiyaçlarını karşılamaya devam etmiştir.

Türk tarihinde havacılık çalışmaları 1911 yılında Trablusgarp Savaşı sırasında başlamıştır. 11 Haziran 1911 tarihinde "Kâinatı Fenniye ve Mevakii Müfettişliğinin" 2'nci şubesine bağlı olarak bir hava komisyonu kurulmuş, böylece Türk ordusunda Hava Kuvvetlerinin çekirdeği oluşturulmuş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra 16 Şubat 1925'te

“Türk Tayyare Cemiyeti” kurulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Mustafa Kemal Atatürk’ün direktifleri üzerine, Kayseri’de bir uçak fabrikası kurma kararı alınmıştır. Firma arayışı sırasında akla ilk gelen, Alman Profesör Junkers’in başında olduğu ve kendi ismiyle anılan Alman Junkers Uçak Fabrikası A.Ş. olmuştur. Bu dönemde yaşanan Türk-Alman ilişkileri sonucu Türkiye’de ortak bir tayyare fabrikası kurulmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine TOMTAŞ (Tayyare ve Motor Türk Anonim Şirketi) adı altında 3.360.000 TL sermayeli bir şirket kurulmuş ve bu sermayenin 125.000 lirası Türk Tayyare Cemiyeti tarafından karşılanmıştır. 7 Eylül 1925 tarihinde Müdafaa-i Millîye Vekâleti ile Alman Junkers Flugzeugwerke Aktein Gesellschaft (Junkers Uçak Fabrikası Anonim Şirketi) arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Eskişehir’de de onarım ve montaj işlerini yapacak bir fabrika kurulmasına karar verilmiştir. Kuruluş yılından itibaren Hava Müfettişliği emrinde çalışmaya başlayan bu tesis, 1928 yılında Hava Müfettişliği kaldırılınca 1’inci Tayyare taburu emrine girmiş ve 1’inci Tayyare Taburu Tamirhanesi adını almıştır. 1930 yılından itibaren ise Eskişehir Tayyare Tamir Fabrikası olarak çalışmalarına devam etmiştir.

TOMTAŞ’ın kuruluş ve faaliyetlerinden sonra Türkiye’de havacılık alanında özel sektör girişimleri de görülmektedir. Bu alanda Nuri Demirağ 1936 yılında İstanbul Beşiktaş’ta bir tayyare fabrikası kurmuş ve faaliyete başlamıştır. Bu fabrika Türkiye’de kurulan ilk uçak fabrikasıdır.

Türkiye’de Hava Harp Sanayii için atılan diğer önemli bir adımda, Türk Hava Kurumu Etimesgut Uçak Fabrikasının kuruluşudur. Bu fabrika İkinci Dünya Savaşı’nın başladığı yıllarda Genelkurmay Başkanlığı’nın isteği ile 1939-1941 yılları arasında kurulmuş ve fabrika tarihi bir gelişimin ve zorunluluğun sonucu olarak doğmuştur.

Fabrikanın kuruluş aşamasında, İngiltere’den lisans alınarak “Miles-Magister” eğitim uçaklarının imaline başlanmış, 1 Mart 1942’de ise Hava Kuvvetlerindeki PZL uçaklarının revizyon ve onarım faaliyetlerine girilmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurumsal ve iktisadî şekillenmesine bağlı olarak silah sanayiinin gelişimi, Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü tarafından yürütülmüştü. Bu süreçte askerî fabrikaların modern bir ordunun isteklerini karşılayacak kapasiteye ulaştırılması ve devlete yük olmaktan kurtarılması için yeniden teşkilatlandırılması zorunlu hale gelmiştir. Bu durumun bir neticesi olarak savunma sanayii alanında yeni bir yapılanmaya ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu ihtiyaçlar sonucunda, sermayesinin tamamı Türkiye Cumhuriyeti hazinesince ödenmiş bir Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak, 15 Mart 1950 tarih ve 5591 sayılı kanunla Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu kurulmuş ve Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü’nün tüm varlığı MKEK’ye devredilmiştir.

Savunma sanayiinin yapısal teşkilatı üç aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar sırası ile şu şekildedir;

- a. Her türlü hafif silah, mühimmat, roket, topçu mühimmatı, araç ve gereçlerin üretim aşaması,
- b. Ağır silah, araç ve gereçler ile bunların bakımı için lüzumlu yedek parça ve sarf malzemeleri üretim aşaması,
- c. İleri teknoloji gerektiren ağır silah ve mühimmat, araç ve gereç ile hassas elektronik ve optik cihazlar üretim aşaması.

Cumhuriyet döneminde Türkiye’de savunma sanayiinin gelişimi değerlendirildiğinde belirli kırılma noktalarının olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi 1921 yılında Askerî Fabrikalar Umum Müdürlüğü’nün kuruluşu, ikincisi 1950 yılında askerî fabrikaların Makine Kimya Endüstri Kurumu çatısı altında toplanması, üçüncüsü de Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Türkiye’ye uygulanan ambargo sonrası savunma sanayiinde yaşanan gelişmelerdir. Son olarak da 1985 sonrası

Türkiye’de modern savunma sanayiine geçiş çalışmaları ve Savunma Sanayii Müsteşarlığı’nın kurulması ve 2017 yılında Savunma Sanayii Başkanlığı’na dönüşümdür. Bu kırılma noktalarından, ambargo ve sonrası meydana gelen gelişmeler Türkiye’de millî harp sanayii gerçeğini ortaya çıkarmış ve bu yolda çalışmaların temelleri atılmıştır.

Kıbrıs Barış Harekâtı ve yarattığı sonuçlar, önemli bir gerçeği ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte Türk ordusunun silah ihtiyacının mümkün olduğunca yerli kaynaklardan sağlamanın gereği açıkça anlaşılmıştır. Bu çerçevede Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerini güçlendirme vakıfları kurulmuş ve bu vakıflar için gerekli fonlar oluşturulmuştur. Özellikle Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfının yardımı ile Haziran 1973’te TBMM’de TUSAŞ yasası çıkarılmış ve TUSAŞ 1976 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Kurulan bu vakıflar dünyada benzeri görülmeyen bir nitelikte Türkiye’nin savunma sanayiine katkı sağlamış olup, 17 Haziran 1987 tarih ve 3388 sayılı kanunla birleştirilerek “Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı” adıyla yeniden teşkilatlandırılmış, Türk ulusal sanayisine çok önemli fabrika ve tesisler kazandırılmıştır. Bu tesislerden özellikle; ASELSAN (Askerî Elektronik Sanayii Ticaret A.Ş.), ROKETSAN (Roket Sanayii ve Ticaret A.Ş.), TUSAŞ (Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.), HAVELSAN (Hava Elektronik Sanayii A.Ş.), günümüze kadar faaliyetlerini her geçen gün artan teknoloji ve daha modern bir anlayışla sürdürmekte ve savunma sanayimiz için önemli halkalarını oluşturmaktadır.

21. yüzyılın başlarından itibaren Türkiye’de savunma sanayii hızla gelişmeye devam etmektedir. Türkiye bu alandaki geleceğin teknolojilerini yakından takip etmekte ve çalışmalarını bu doğrultuda yapmaktadır. Bu çerçevede sürü drone’lardan kuantum radarlara, cep denizaltılarından lazer silahlara kadar pek çok teknoloji ve ürün yer almakta, elektronik, bilgi, iletişim ve malzeme teknolojilerindeki gelişmeler, son yıllarda askerî alanda önemli atılımları beraberinde getirmektedir. İnsansız Hava Araçları (İHA), günümüzde savunma sanayiinin öne çıkan envanterlerinin başında gelmektedir. İHA’lar uzaktan kumanda edilen uçaklar olabildiği gibi, önceden planlanmış uçuş rotaları ya da daha karmaşık dinamik otomasyon sistemleri temelinde otonom olarak uçabilen araçlar olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarının yurt içinden karşılanması imkânlarının geliştirilmesi için savunma sanayiinin yerli ve millî olma özelliğini koruma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kapsamda; teknolojinin özümsemişi geliştirilmesi, kritik savunma proje listesi hazırlanarak sanayii ile birlikte ürün geliştirme kampanyası başlatılması, silahlı kuvvetler ile uzun vadeli sözleşmeler yapılması, savunma ürünlerinin ihracatının teşvik edilmesi, savunma ürünlerinin geliştirilmesi için destek verilmesi gerekmektedir.

Türkiye’nin sahip olduğu coğrafi konum ve stratejik öneminden dolayı her dönemde askerî ve stratejik bakımdan güçlü olma zorunluluğu ve bu zorunluluktan dolayı güçlü bir orduya ve savunma teknolojilerine ihtiyacı vardır. Güçlü bir savunma için de çok üstün teknolojilere sahip savunma sanayiine geçilmesi gerekmektedir. Son dönemde Türkiye’de atılan adımlar bu gerekliliği karşılamaya yönelik çalışmaları kapsamakta, yerli ve millî savunma sanayii hamleleri hızla gerçekleştirilmektedir.

Hüsnü ÖZLÜ

KAYNAKÇA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), (Bakanlar Kurulu Kataloğu) 030.18 / 01-02 / 83-60-5, Karar No: 2-9141.

BCA, 030.10/ 49-319-2 / M-15493.

BCA, 030.18/ 01-02 / 90-32-12, Karar No: 2-13212.

BCA, 030.10 / 61-409-20 / 131-87.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, TTK Basımevi, Cilt I, 1997.

BIYIKLIOĞLU Nadir, **Türk Havacılık Sanayii**, Savunma Sanayii Müsteşarlığı Yayını, Ankara, 1991.

Cumhuriyet Dönemi Türk Deniz Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayını, Ankara, 2002.

DURUKAN Eyüp, **Askeri Fabrikalar Tarihçesi**, Askeri Fabrikalar Basımevi, Ankara 1940.

ÖZLÜ Hüsnü, **İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Türkiye'de Savunma Sanayi'nin Gelişimi (1939-1990)**, (Dokuz Eylül Üniversitesi Doktora Tezi), İzmir, 2006.

ÖZLÜ Hüsnü, "Cumhuriyet Döneminde Savunma Sanayii Atılımları İçinde Askerî Fabrikalar", **Atatürk Haftası Armağanı**, Sayı 39, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Yayını, Ankara, 2012.

ÖZLÜ Hüsnü, "Türkiye'de Savunma Sanayii Gelişim Tarihi İçinde Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun Kuruluş Dönemi Faaliyetlerinin Analizi", **Savunma Bilimleri Dergisi**, Cilt 18, Sayı 1, Mayıs 2019.

Resmî Gazete, 15. 03. 1950, Kanun No: 5591, s.18093.

ŞİMŞEK Muammer, **Üçüncü Dünya Ülkelerinde ve Türkiye'de Savunma Sanayii**, Ankara, 1989.

Türk Savunma Sanayii Kuruluşları, Millî Savunma Bakanlığı Yayını, Ankara, 1998.

ZENGİN Ersoy, **Osmanlı Devleti'nde Harp Sanayii (1861-1923) - Tophane-i Amire'de İmalat-ı Harbiye'ye**, Kitabevi Yayınevi, 2020.

02/06/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/ataturk-doneminde-turk-savunma-sanayii/?pdf=3817> adresinden erişilmiştir